

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल
फैसला

०६९-CI-०६९८

मुद्दा:- लेनदेन ।

काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १० बस्ने उत्तमप्रसाद उप्रेती-१ पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

जिल्ला ललितपुर, ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. ११ बस्ने काजीकृष्ण प्रत्यर्थी
तण्डुकार-----१ प्रतिवादी

०६९-CI-१२३१

जिल्ला ललितपुर, ललितपुर उपमहानगरपालिका वडा नं. ११ बस्ने काजीकृष्ण पुनरावेदक
तण्डुकार-----१ प्रतिवादी

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १० बस्ने उत्तमप्रसाद उप्रेती-१ प्रत्यर्थी
वादी

शुरु फैसला गर्ने:- माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री खिलनाथ रेग्मी

पुनरावेदनमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री भरतप्रसाद अधिकारी
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशराम मिश्र

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।४।७ को फैसला उपर वादी
प्रतिवादीको दुवैतर्फबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा
पुनरावेदन परेको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यसप्रकार छ:-

विपक्षी मेरा पिताको साथी भएका नाताले निजले माग गरे अनुसार मिति २०५२।५।२८ गतेका दिन रु. ३,६८,५००।— कर्जा मैले दिए । सो रकममा सयकडा १० प्रतिशतका दरले हुने व्याज सहित २ महिनाभित्र चुक्ता गर्ने भाखा राखी कपाली तमसुक गरी दिनुभएको थियो । विपक्षीले तमसुक गरी भाखा तोकेको मितिले १० वर्ष पुग्न लाग्दा मिति २०६१।१२।३० गतेका दिन रु. १,७०,०००।— मात्र बुझाई बाँकी रकम सो मितिले ६ महिनाभित्र चुक्ता गर्ने गरी भाखा पत्र लेखी दिनुभएकोमा सो भाखा पुगेको आज ६ वर्ष पुग्न लाग्दा पनि नदिएको हुँदा मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको महलको दफा ४, ६ र ७ नं. को आधारमा यो फिराद गरेको छु । विगोको लिखत मिति २०५२।५।२८ देखि मिति २०६१।१२।३० सम्मको हुने व्याज रु. ३,५३,३४६।— र ०६१।१२।३० मा रु. १,७०,०००।— साँवा बुझ्नेकोमा सो मिति पश्चात कायम साँवा रु. १,९८,०००।— को फिराद दर्ता मितिसम्मको हुने व्याज रु. १,१३,९४०।— समेत जम्मा सावाँ व्याज रु. ६,६५,२८६।— तथा विगो भरिभराउ हुने दिनसम्मको हुने व्याजसमेत विपक्षीबाट दिलाई भराई पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको फिराद पत्र ।

वादीलाई बुझाउनुपर्ने भाखा पत्र बमोजिमको बाँकी रकम पनि तोकिएको भाखाभित्रै साँवा व्याज चुक्ता गरिसकेको हुँदा तिर्न बुझाउन बाँकी छैन । दावीका लिखतहरू सक्कलै हेर्न पाएका बखत नामाकरण गर्नेछु भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिउत्तर पत्र ।

दावीको सक्कल लिखतहरू देखाउँदा देखें । उक्त लिखतहरू सद्दे हो । तर मैले वादीसँग लिएको रकम भन्दा बढी रकम उल्लेख गरी लिखत तयार गरेको हो । लिखतबमोजिमको रकम पटक पटक गरी विभिन्न मितिमा बुझाई सकेको छु, बुझाउन बाँकी छैन । वादीले रकम बुझी भरपाई नगरी दिएको हो भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादी वारेस प्रचण्डबहादुर अमात्यले अ.वं. ७८ नं. बमोजिम गरेका बयान ।

रितपूर्वकको लिखत प्रमाणसमेतबाट वादीलाई प्रतिवादीले गरिदिएका मिति २०५२।५।२८ को कपाली तमसुक र मिति २०६१।१२।३० को भाखा पत्रसमेत रितपूर्वकको देखिएको उक्त दुवै लिखतलाई अन्यथा भन्न सक्ने अवस्था नदेखिँदा लिखतबमोजिम वादीले फिरादमा दावी लिए अनुरूपको साँवा व्याजको रकम मुलुकी ऐन, लेनदेन व्यवहारको महलको ४ र ६ नं. बमोजिम प्रतिवादीबाट दिलाई भराई पाउने ठहर्छ भन्नेसमेत शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।५।२१ को फैसला ।

उक्त फैसलामा चित्त बुझ्ने । साँवा रु. ३,६८,५००।— दावी रहेको प्रस्तुत मुद्दामा मैले २ पटकमा रु. १,३७,०००।— र रु. १,७०,०००।— बुझाई सकेको स्थितिमा उक्त फैसलाले रु. ६,२५,२८६।—भरी भराउ हुँदासम्मको व्याज पनि थपेर

बुझाउनपर्ने गरी ठहर गरेको छ । यसबाट व्याज भराउँदा साँवाको बराबर भन्दा बढी भराउन नहुने लेनदेन व्यवहारको ६ र ७ नं. को व्यवस्थाको प्रतिकूल साँवाको झण्डै तीन दोब्बर रकम मबाट भराई पाउने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकाले साँवाभन्दा बढी व्याज भराउने गरिभएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा उल्टी बदर गरी हक इन्साफ पाउँ भन्नेसमेत प्रतिवादीको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा मिति २०५२।५।२८ को कपाली तमसुकमा २०६१।५।७।३ गतेसम्म पटक पटक गरी रु. १,३७,०००।— बुझाएको भनी दरपीठ भैरहेको कुरालाई फैसलामा नबोलिएको शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।५।२१ को फैसला प्रमाण मूल्यांकनको रोहमा फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन, अ.व. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाई नियमानुसार पेश गर्नुभन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।२।१ को आदेश ।

२०५२।५।२८ को लिखत अनुसार साँवा रु. ३,६८,५००।— को साँवाको १० वर्षसम्म अर्थात् २०६२।५।२७ सम्म साँवा बराबर व्याज गरी जम्मा रु. ७,३७,०००।— लेनदेन व्यवहारको ७ नं. अनुसार पाउनेमा उक्त लिखतको दरपिठमा २०६१।७।३ गतेसम्म पटक पटक गरी १,३७,०००।— उल्लेख भएको देखिन्छ । साथै २०६१।१२।३० को लिखत अनुसार रु. १,७०,०००।— बुझाएकोसमेत देखिँदा जम्मा रु. ३,०७,०००।— बुझाएको देखिँदा बाँकी वादीले भराई पाउनुको साथै साँवा र व्याज गरी रु. ४,३०,०००।— मात्र भराई पाउने ठहराउनु पर्नेमा लेनदेन व्यवहारको २ नं. ले १० वर्ष बढाउन पाउनेमा मुलुकी ऐन लेनदेन व्यवहारको २/४/७ नं. अनुसारको प्रतिकूल हुने गरी बाँकी ६,६५,२८६।— कायम गरी भरी भराउ तकको हुने व्याजसमेत भराउन पाउने गरी भएको शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।५।२१ को फैसला नमिलेकाकोले केही उल्टी हुने ठहर्छ । साँवा व्याज गरी जम्मा रु. ४,३०,०००।— सम्म वादीले भरी पाउने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।४।७ को फैसला ।

पुनरावेदन अदालतको फैसलामा चित्त बुझैन । मिति २०५२।५।२८ को मूल लिखतको पिठको बेहोरालाई मेरो विरुद्ध प्रमाणमा लिई मैले पाउने रकममा रु. १३७,०००।— घटाउने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको छैन । उक्त लिखतको दरपिठ व्यहोरामा मिति २०६१।७।३ मा रु. १,३७,०००।— बुझाएको भन्ने बेहोरा उल्लेख भएपनि ऋणी र धनीको सहिछाप छैन । यस्तो सहिछाप नभएको बेहोरालाई प्रमाणमा लिन मिल्दैन । लेनदेन व्यवहारको ७ नं. बमोजिम मेरो साँवाको व्याजसमेत

पाउनुपर्नेमा उक्त व्याज लिन नपाउने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकाले उल्टी गरी शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर कायम गरी पाउँ भन्ने वादी उत्तमप्रसाद उप्रेतीको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

पुनरावेदन अदालतको फैसलामा चित्त बुझेन । वादीसँग मिति २०५२।५।२८ मा रु. ३,६८,५००।— कर्जा लिई कपाली तमसुक गरी दिई दुई महिना भाखा राखिएकोमा साँवा र व्याज भुक्तानी गरी मिति २०६१।७।३ मा रु. १,३६,०००।— र मिति २०६१।१२।३० मा रु. १,७०,०००।— समेत गरी जम्मा रु. ३,०७,०००।— बुझाई सकेको अवस्थामा साँवा रु. ६१,५००।— मात्र भराउनुपर्नेमा रु. ४,३०,०००।— भराउने ठहराएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकाले उल्टी गरी फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने प्रतिवादी काजीकृष्ण तण्डुकारको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा दुवै पक्षको पुनरावेदन परेको देखिँदा अ.वं. २०२ नं. को प्रयोजनको लागि एक अर्कालाई सुनाई नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७१।८।२५ को आदेश ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदनसहितको मिसिल अध्ययन गरियो । पुनरावेदक वादी उत्तमप्रसाद उप्रेतीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री मोहनमूर्ति पन्तले २०५२ सालको लिखतको पिठमा भएको बेहोरामा कसैको सहीछाप नभएको अवस्थामा उक्त बेहोरालाई रकम बुझाएको प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्दैन । अर्कातर्फ वादीले आफ्नो साँवाको पूरै व्याज प्रतिवादीबाट भरी पाउनु पर्नेमा व्याजसमेत घटाएको पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकाले उल्टी गरी शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर कायम हुनुपर्छ भन्नेसमेत बहस गर्नुभयो ।

उक्त बहससमेतलाई सुनी प्रस्तुत मुद्दामा शुरु फैसला केही उल्टी गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ वा छैन र वादी प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्ने हो वा होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादी काजीकृष्ण तण्डुकारले मिति २०५२।५।२८ मा रु. ३,६८,५००।— कर्जा लिई कपाली तमसुक गरिदिएकोमा मिति २०६१।१२।३० गतेका दिन रु. १,७०,०००।— मात्रै बुझाई बाँकी रकम सो मितिले ६ महिनाभित्र चुक्ता गर्ने भाखा पत्र भएकोमा भाखा पत्रबमोजिम रकम नबुझाएकोले लिखित मितिदेखि मिति २०६१।१२।३० सम्मको हुने व्याज रु. ३,५३,३४६।— र २०६१।१२।३० मा रु. १,७०,०००।— मा साँवा बुझाएको हुँदा सो मिति पश्चात कायम साँवा रु.

१,९८,०००।— को फिराद दर्ता मितिसम्मको हुने व्याज रु. १,१३,९४०।— समेत जम्मा साँवा व्याज रु. ६,६५,२८६।—तथा विगो भरी भराउ हुने दिनसम्मको हुने व्याजसमेत दिलाई भराई पाउँ भन्ने वादीको फिराद दावी रहेको देखिन्छ । वादीलाई बुझाउनु पर्ने भाखापत्रबमोजिमको बाँकी रकमसमेत तोकिएको भाखाभित्रै साँवा व्याज चुक्ता गरी सकेको हुँदा तिर्ने बुझाउन बाँकी छैन भन्नेसमेत प्रतिउत्तर जिकिर रहेको देखिन्छ । शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतले वादी दावी बमोजिमको रकम वादीले प्रतिवादीबाट भराई पाउने ठहराएको फैसला पुनरावेदन अदालत पाटनबाट केही उल्टी भए उपर वादी प्रतिवादी दुवै पक्षको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखिन आयो ।

प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजात अवलोकन गर्दा वादी दावीको मिति २०५२।५।२८।४ को लिखतमा २ महिनाको भाखा राखी सयकडा १०% ले हुने साँवा व्याजसमेत बुझाउने गरी लिखत खडा भएको देखिन्छ । वादीले २०६१।१२।३० गतेमा उक्त तमसुकको रकममध्ये रु. १,७०,०००।— बुझाएको भन्ने अर्को भाखा पत्रको कागजसमेत पेश गरी मिति २०६७।९।२७ मा फिराद दर्ता गराएको देखिन्छ । उक्त फिराद साथ पेश भएको मिति २०५२।५।२८।४ को सक्कल लिखतको पछाडि आज मिति २०६१ साल कार्तिक ३ गते सम्मपटक पटक गरी जम्मा रु. १,३७,०००।— मात्र बुझाएँ भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । वादी प्रतिवादीबीच भएको लेनदेनको उक्त लिखत वादीको साथमा रहने भन्ने कुरामा विवाद छैन । वादीको साथमा रहने लिखतको पिठमा रकम बुझेको भनी लेखिएको बेहोरा प्रतिवादीबाट लेखिएको वा रकम नबुझी सो बेहोरा जनिएको भनी अनुमान गर्न सकिँदैन । तमसुकमा लेखिएबमोजिमको केही रकम चुक्ता भएको अवस्थामा नै तमसुकको पिठमा रकम बुझेको बेहोरा उल्लेख हुने कुरा स्वभाविक रूपमा अनुमान गर्न सकिन्छ । उक्त लिखतको दरपीठको बेहोरा सम्बन्धमा वादीले फिरादमा कुनै कुरा उल्लेख गरेको देखिँदैन । वस्तुतः वादीले जुन रकमको दावी लिई फिराद दायर गरेको हो सोही रकमको तमसुकको पिठमा जनिएको बेहोरा सम्बन्धमा फिरादपत्रमा केही उल्लेख नगरेको देखिएकाले वादी सफा हात लिई अदालत प्रवेश गरेको भन्न मिल्ने देखिएन ।

प्रतिवादीले प्रतिउत्तर लगाउँदा दावीको लिखतको व्याजसहितको रकम चुक्ता भईसकेको भन्ने जिकिर लिई अ.वं. ७८ नं. अनुसार उक्त लिखत सुनाइएकोमा उक्त दुवै लिखत सद्दे साँचो हो । आफूले २०६१।७।३ गते रु. १,३७,०००।— र २०६१।१२।३ मा १,७०,०००।— बुझाई बाँकी बुझाउनु पर्ने रु. ६१,५००।— पनि पटक पटक बुझाईसकेको छु भन्ने बेहोराको बयान गरेको देखिन्छ । मिति

२०५२।५।२८ को उक्त लिखतको पिठको बेहोरामा २०६१।७।३ गतेसम्म पटक पटक गरी १,३७,०००।— बुझाएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । साथै २०६१।१२।३० को लिखत अनुसार रु. १,७०,०००।— वादीलाई बुझाएकोसमेत देखिँदा जम्मा रु. ३,०७,०००।— वादीले प्रतिवादीलाई बुझाई सकेको देखिएकाले सो रकम कट्टा गरी बाँकी साँवा रकम र व्याज गरी रु. ४,३०,०००।— मात्र वादीले भराई पाउने ठहराउनु पर्नेमा तिर्नुपर्ने रकम ६,६५,२८६।— कायम गरी भरी भराउ सम्मको हुने व्याजसमेत भराउन पाउने गरी भएको शुरु ललितपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।५।२१ को फैसला मिलेको नदेखिँदा सो फैसला केही उल्टी गरी साँवा र व्याज गरी जम्मा रु. ४,३०,०००।— सम्म वादीले प्रतिवादीबाट भरी पाउने ठहराएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिवै देखिन आयो ।

उपर्युक्त आधार र कारणसमेतबाट प्रतिवादीले मिति २०६१।७।३ सम्ममा रु. १,३७,०००।— र २०६१।१२।३० मा रु. १,७०,०००।— समेत गरी जम्मा रु. ३,०७,०००।— वादीलाई बुझाई सकेको देखिएकोले साँवा र व्याज गरी रु. ४,३०,०००।— सम्म वादीले प्रतिवादीबाट भराई लिने पाउने ठहराएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।४।७ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी प्रतिवादी दुवै पक्षको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्नेन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

प्रधान न्यायाधीश

सम्बत् २०७२ साल भदौ महिना ३१ गते रोज ५ शुभम्..... ।
 इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई
 कम्प्यूटर गर्ने: विकेश गुरागाई